DVOJEZIČNO ŠKOLOVANJE PRIPADNIKA HRVATSKE MANJINE U RUMUNJSKOJ

Petru HAŢEGAN, Sanda Lucija UDIER

Members of the Croatian minority in Rumania speak different local Croatian idioms, while they are also in contact with local Romanian idioms. In kindergartens and primary schools they learn both standard Romanian language as well as standard Croatian language (Haţegan 2015), and for many of them this represents the first contact with standard Croatian language. In addition to that, during the process of standard Croatian acquisition they also develop the so-called vertical bilingualism, i.e. along with the organic idiom acquired in a family setting during primary socialization, speakers also acquire the standard (or standardized) language, in this case standard Croatian language. Pavličević-Franić (2006) emphasizes the fact that all relations and links belonging to the first language system which are engaged by children during the acquisition process, will be also activated during the development of second, similar language system (in this case, contemporary standard Croatian language). This finding has served as the foundation for contemporary linguistic-didactic models which emphasize the necessity of using native idioms as the basis and support during the standard language acquisition (Petrc 2015). This paper will discuss the variety of Croatian language taught in Rumanian schools dedicated to the Croatian national minority. It will analyze the current state of affairs where only standard Croatian language is taught. Furthermore, it shall offer a proposal to teach, develop and nurture, along with the standard variety, the local Croatian idioms spoken by the Croatian minority in Rumania in order to foster the students' vertical bilingualism. A similar model of teaching Croatian as a minority language has been applied in Croatian schools in the Austrian region Gradišće (Kinda-Berlakovich 2005). Its apparent advantage has shown to be the fact that, along with the standard language acquisition which enables students to establish supraregional, multifunctional communication and access to education and business life in Croatian, this model also fosters the usage of local idioms which represent the first language of their speakers, who are emotionally attached to it. Ultimately, it functions as the primary feature of their ethnic and regional identity (Haţegan 2015).

Key words: Croatian as a minority language, education in a minority language, local idioms, ethnic identity

1. Uvod. Hrvatski mjesni idiomi u Rumunjskoj

Rumunjska ima 18 nacionalnih manjina, a hrvatska je manjina među najvećima i broji oko 12000 pripadnika. Prema rumunjskome Ustavu manjine imaju zajamčeno pravo na obrazovanje na svojemu jeziku. Od 12000 pripadnika hrvatske nacionalne manjine u Rumunjskoj 7000 su karaševski Hrvati. Osim njih hrvatsku manjinu čine Šokci (štokavci), Pokupci i Turopoljci (kajkavci) i Brinjci (čakavci). Oni žive u okolici Temišvara u višeetničkim naseljima zajedno s Rumunjima, Nijemcima, Mađarima i drugima i u tim su naseljima u manjini. Karaševski Hrvati žive u sedam sela oko glavnoga grada županije Caraş-Severina. U tim selima ili žive isključivo Hrvati ili su

BDD-A27179 © 2016 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:55 UTC)

Hrvati većina (Olujić 2009: 155-156). Smatra se da su Karaševci sačuvali svoj etnički identitet čuvajući svoje MI-je kao temeljni element toga identiteta. Najnovija istraživanja pokazuju da karaševskohrvatski govori pripadaju torlačkomu narječju (Lisac 2003). Neke su od njihovih značajki upotreba zamjeničke riječi *što*, glas *ě* koji se u naglašenome položaju u naglašenome slogu uvijek realizira kao *e*, a u nenaglašenome kao *i* (*reka – Ričica, dete – diteta*). Refleks *jera* (*šwa*) je u Karaševu i Jabalču prešao u *a* (*dan, sat*), u Klokotiću, Lupaku, Nermiđu i Vodniku ostaje *ə* (*dən, kət*), dok je u Ravniku *e* (*den, ket*). Čuva se slogovno *l* koje se ostvaruje i kao sekvencija *əl* (*kəlk, pəln*) te se čuva na kraju riječi (*rekal, pital*). *V* nije prešlo u *h* (*muva, suva*). U karaševskim MI-jima postoji afrikata *ʤ* (*ʤebe, ʤvonac*), kao i afrikata ʤ (*kovaʤija*). Stariji su **tj* i **dj* dali ť i ď (*ťelav tuď*). Sačuvan je skup *čr-* (*črn*). U instrumentalu i lokativu množine svih rodova nalazi se nastavak *-am* i *-əm*: *ženam/ženəm, luđam/luđəm, telcam/telcəm.* Komparativ se tvori dodavanjem prefiksa *po-* pozitivu (*po velik, po slutan*), a superlativ dodavanjem prefiksa *naj-* pozitivu (*najvelik, najslutan*). Pomoćni glagol *lam, laš, la, lamo, late, laju* ('ću, ćeš, će, ćemo, ćete, će') i odgovarajući oblik prezenta daju futur. Karaševski Hrvati svoj jezik nazivaju krašovanskim, a Ivana Olujić zalaže se za termin *karaševskohrvatski govori* te ističe kako se nijedan od njih ne rabi se kao standard u nadregionalnoj komunikaciji. U međusobnoj komunikaciji stanovnika karaševskih sela jezične se razlike uspješno prevladavaju jer su u odnosu na druge govore u okolici i u samim karaševskim selima karaševskohrvatski govori međusobno dovoljno slični (Olujić 2007: 401–410). Broj govornika karaševskohrvatskih govora polako se smanjuje, što je šteta jer je riječ o lingvistički vrlo zanimljivim govorima (Olujić 2009: 156; Olujić 2007: 404). Govorima s manjim brojem govornika ili onima čiji je broj govornika u opadanju, a među takve se svrstavaju i karaševskohrvatski govori, povećavaju se šanse za opstanak ako se radi na njihovoj društvenoj afirmaciji i ako se nastoje integrirati u obrazovni sustav te ako se potiče njihova upotreba. U suprotnom se smanjuje broj govornika i polifunkcionalnost uporabe tih govora pa počinje njihovo izumiranje.

2. Jezično obrazovanje pripadnika hrvatske manjine u Rumunjskoj

Pripadnici hrvatske manjine u Rumunjskoj govore međusobno različitim MI-jima, a u školi uče HSJ. S obzirom na činjenicu da uče i rumunjski SJ te usvajaju različite rumunjske okolinske idiome, kao i na činjenicu da u školi uče svjetske jezike, oni u učenje HSJ-a kreću s pozicije višejezične komunikacije služeći se karaševskohrvatskim govorima te rumunjskim idiomima. Rumunjski obrazovni sustav omogućuje školovanje pripadnika nacionalnih manjina trima različitim modelima, i to tako da se: a) sva nastava provodi na jeziku nacionalne manjine, pri čemu je nastavni program identičan nastavi na rumunjskome jeziku uz dodatne nastavne sadržaje iz tradicije i povijesti nacionalnih manjina; b) nastava izvodi na oba jezika te c) cjelokupna nastava izvodi na rumunjskome jeziku, a manjinski se jezik poučava kao nastavni predmet, što je najčešći slučaj s obrazovanjem hrvatske manjine u Rumunjskoj (Hațegan 2015: 100). Dakle, HJ uči se tri do četiri sata tjedno kao nastavni predmet u redovitoj nastavi, a u pojedinim se školama na hrvatskome odvija djelomična ili potpuna nastava te se HJ uči i u dopunskoj nastavi

BDD-A27179 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:55 UTC)

integriranoj u obrazovni sustav. Broj sati nastave HSJ-a određen je nastavnim programom Ministarstva nacionalnoga obrazovanja Rumunjske, a odobrava ga ministar te škole nemaju pravo na izmjene. Polaznici hrvatske nastave imaju pravo na pismeno i usmeno polaganje ispita iz Hrvatske književnosti na maturi i pismenoga ispita iz HJ-a i književnosti na kraju četverogodišnjega i osmogodišnjega obrazovanja. Svi su ispiti na HSJ-u i iz HSJ-a, a programi za poučavanje HMJ-a u rumunjskim školama (www.edu.ro/index.php/articles/curriculum) pokazuju da je jezično obrazovanje pripadnika hrvatske manjine u Rumunjskoj do sada utemeljeno isključivo na učenju HSJ-a.

3. Modeli jezičnoga obrazovanja na manjinskome jeziku

S obzirom na način poučavanja manjinskoga jezika, odnosno s obzirom na zastupljenost MI-ja i SJ-a u jezičnome obrazovanju nacionalnih manjina, postoji nekoliko univerzalnih modela jezičnoga i općega obrazovanja na manjinskome jeziku.

Prvi je model onaj u kojem se cijelo obrazovanje odvija na standardnome jeziku. Takav je model najzastupljeniji i prevladavajući te ga implicitno podupire *Kurikulum hrvatske nastave u inozemstvu* (MZOŠ 2003) u kojemu se na više mjesta ističe ovladavanje SJ-om kao obrazovno postignuće koje treba ostvariti. Prednosti su toga modela očigledne – ovladanost SJ-om omogućuje nadregionalnu i polifunkcionalnu komunikaciju kao uvjet za uključivanje u obrazovanje i stjecanje kompetencija i, konačno, za uspješno uključivanje u tržište rada. Međutim, njegov je nedostatak što isključuje načelo zavičajnosti, odnosno ne afirmira MI-je pripadnika hrvatske nacionalne manjine. Mjesni manjinski hrvatski govori, kako u Rumunjskoj tako i drugdje, ugroženi su jer im se broj govornika smanjuje pod utjecajem globalizacijskih procesa. Na opadanje broja govornika tih govora s jedne strane utječu okolinski jezici, u konkretnome slučaju rumunjski, a s druge strane činjenica što se u svim formalnim situacijama rabi isključivo HSJ. Činjenica da se MI-jima sve manje govori pridonosi njihovu gubljenju pa tako i smanjivanju raznolikosti HJ-a. Zbog toga je potrebno pronaći pristupe poučavanju HMJ-a koji bi osim SJ-a afirmirali i MI-je te pridonijeli njihovu očuvanju.

Drugi bi model jezičnoga obrazovanja nacionalnih manjina bio da se cijelo obrazovanje njihovih pripadnika odvija na MI-ju. Takvo bi obrazovanje pogodovalo afirmaciji i razvijanju MI-ja (moguće je pretpostaviti da bi to pogodovalo stvaranju i proširivanju jezičnih resursa potrebnih za izražavanje kulturnih, civilizacijskih i znanstvenih pojmova i procesa), ali bi bilo neprihvatljivo jer bi isključivalo ovladavanje SJ-om koji je neophodan za ostvarivanje suvremene polifunkcionalne nadregionalne komunikacije. U konkretnome slučaju cjelokupno obrazovanje na lokalnom idiomu bilo bi nemoguće provesti jer ne postoji nadregionalni hrvatski MI kojim govore svi Hrvati u Rumunjskoj ili većina njih (Olujić 2007: 404-405).

Treći model zasniva se na kombiniranju nastave HSJ-a i MI-ja kao nastavnih jezika u jezičnoj nastavi pripadnika nacionalne manjine na način da se nastava u jednome dijelu obrazovanja odvija na MI-ju, a u drugom na SJ-u, na primjer da se

BDD-A27179 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:55 UTC)

osnovnoškolsko obrazovanje izvodi na MI-ju, a srednjoškolsko obrazovanje na SJ-u. Takav model obrazovanja na HJ-u postoji i uspješno se provodi u austrijskome Gradišću (Kinda-Berlakovich 2005: 72) gdje se u osnovnim školama predaje isključivo na gradišćanskohrvatskome jeziku, a u srednjim školama na SJ-u. Tim se modelom postiže afirmacija ne samo SJ-a nego i MI-ja, što pridonosi njihovu očuvanju i razvitku. Nedostatak je takva modela zahtjevnost za izvođenje. Naime, za izvođenje takva obrazovanog modela potrebna je posebna infrastruktura – nastavni materijali na MI-ju i posebno obrazovan nastavni kadar sposoban izvoditi nastavu i na MI-ju i SJ-u.

Četvrti mogući model jezičnoga obrazovanja pripadnika nacionalne manjine također se zasniva na kombiniranju HSJ-a i MI-ja kao nastavnih jezika, ali ne tako da se nastava u prvome dijelu obrazovne vertikale izvodi na MI-ju, a u drugome dijelu na SJ-u, nego tako da se obrazovanje u svojemu cjelokupnom trajanju zasniva na kombinaciji MI-ja i SJ-a. Budući da se taj model, odnosno njegova konkretizacija na primjeru obrazovanja pripadnika hrvatske nacionalne manjine u Rumunjskoj, nastoji inaugurirati u ovome radu, njegovo stručno i programsko utemeljenje te njegove mogućnosti, perspektive i način provođenja bit će opširnije elaborirani u sljedećem poglavlju.

4. Model jezičnoga obrazovanja na manjinskome jeziku zasnovan na kombinaciji MI-ja i SJ-a

Prije polaska u vrtić ili školu djeca pripadnika hrvatske manjine u Rumunjskoj većinom su jednostrano normativna djeca koja poznaju samo svoj MI. Ulaskom u obrazovni sustav ta djeca postaju nenormativno dvojezična ili višejezična jer počinju učiti SJ i, zbog njegova nedovoljna poznavanja, odstupaju od njega (Pavličević-Franić 2002: 93). Dakle, učenjem SJ-a u školskome sustavu nastupa pojava paralelnih jezičnih kodova u komunikaciji i gotovo svih vrsta višejezičnosti. U pripadnika hrvatske manjine u Rumunjskoj uočavaju se različite razine višejezične komunikacije: J1, MI kao jezik obitelji i mjesta stanovanja; J2, standardni rumunjski jezik kojim se dijete počinje koristiti u vrtiću i školi; J3, HSJ koji se uči u osnovnoj i srednjoj školi, na dopunskoj hrvatskoj nastavi te koji se usvaja zahvaljujući crkvi i medijima; J4, razni idiomi rumunjskoga jezika koje pripadnici hrvatske manjine usvajaju tijekom socijalizacije i J5, strani jezici koji se uče u školi i usvajaju putem medija. Pri tako složenoj višejezičnoj situaciji i mnogostruko raslojenoj komunikaciji neizbježne su brojne i kompleksne interferencije i transferencije (Haţegan 2015: 99), od kojih su najkarakterističniji sljedeći primjeri: *Gledi na televizor* ('Gleda televiziju'), *Piše piksam* ('Piše kemijskom'), *Njejne su oči maro ili murge* ('Njezine su oči smeđe boje'), *Portokala je portokaliu* ('Naranča je narančaste boje'), *Pišem i četam propozicije* ('Pišem i čitam rečenice'), *Dodaj mi krejon ili plajves, stilou i liniar* ('Dodaj mi olovku, nalivpero i ravnalo'), *Draga mu inghetata,* ('Voli sladoled'), *Ide na dans* ('Ide na tečaj plesa') itd.

BDD-A27179 © 2016 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:55 UTC)

Uključivanjem pripadnika hrvatske manjine u Rumunjskoj u institucionalni odgojno-obrazovni sustav oni se prvi put intenzivnije susreću s HSJ-om. Dijete predškolske i rane školske dobi razvija okomitu dvojezičnost: uz MI usvojen kod kuće počinje usvajati norme SJ-a i supstandardne podsustave HJ-a koji su uvjetovani kontaktima s djecom u skupini ili razredu. Svi odnosi i veze iz jezičnoga sustava J1 koje dijete unosi u odgojno-obrazovni proces poslužit će razvoju i usvajanju novoga sustava jer se jezične kategorije najlakše usvajaju uspoređivanjem dvaju srodnih jezičnih sustava (Pavličević-Franić 2006: 4). Na spoznaji o tome kako se jezični sustav J1, u ovome slučaju MI-ja Hrvata u Rumunjskoj, utječe na razvoj i usvajanje sustava J2, u ovome slučaju HSJ-a, moguće je izgraditi univerzalni model poučavanja HMJ-a. To znači da u poučavanje jezika treba uključiti načelo zavičajnosti (Petrc 2015) tako da se, osim učenja SJ-a, učenicima omogući i izražavanje na MI-jima kojima već vladaju i s kojima su stvorili emotivnu vezu te da se stvori prostor za kontrastivni pristup učenju HSJ-a utemeljen na njegovu uspoređivanju s MI-jima. Uključivanje načela zavičajnosti u nastavu jezičnoga izražavanja najučinkovitije se može realizirati uspoređivanjem MI-ja i SJ-a omogućujući pritom učenicima da se, barem na početku ovladavanja SJ-om, samostalno izražavaju na idiomu koji im je materinski i komunikacijski najsnažniji. A kvalitetna je komunikacija na HJ-u, uz motivaciju za učenje i poticanje hrvatskoga identiteta, najvažnija sastavnica hrvatske nastave u inozemstvu (Bošnjak 2012: 188). *Kurikulum hrvatske nastave u inozemstvu* (MZOŠ 2003) i programi za poučavanje HMJ-a u Rumunjskoj (www.edu.ro/index.php/articles/curriculum) sadrže temelje za jačanje komunikacijske kompetencije učenika razvijanjem jezičnih vještina, a standardi znanja i vještina koje učenici stječu u nastavi HJ-a mogu se okvirno podijeliti na HJ i književnost te hrvatsku povijesnu, kulturnu i prirodnu baštinu, područja koja pružaju brojne i raznolike mogućnosti za obradu sadržaja o MI-jima.

Kurikulum eksplicitno navodi da su operativni ciljevi poučavanje HSJ-a te osvješćivanje razlike između SJ-a i nestandardnih idioma. U Kurikulumu postoje brojna uporišta za primjenu načela zavičajnosti i afirmaciju organskih MI-ja koji su učenicima HMJ-a materinski (MZOŠ 2003: 5-6), i to u načelima fleksibilnosti, interkulturalnosti i usmjerenosti na učenika. Prema načelu fleksibilnosti kurikulum treba omogućivati individualiziranu nastavu i mogućnost prilagođavanja socijalnim i kulturnim uvjetima u kojima žive učenici. Načelo interkulturalnosti znači da kurikulum reflektira i respektira kulturnu strukturu društva zemlje u kojoj se izvodi, odnosno višekulturalnost kao način života učenika. Treba omogućiti usvajanje jezika, kulture i načina života različitih društvenih grupa jer je to jedna od glavnih pretpostavki za razumijevanje drugih, ali i osvješćivanja vlastita identiteta i načina života. Načelo usmjerenosti na učenika znači da se u nastavi polazi od potreba učenika te se sadržaj, oblici i metode nastave zasnivaju na njegovu iskustvu. S obzirom na činjenicu da u modernim pedagoškim pristupima učenici nisu pasivni primatelji, nego aktivni sudionici nastave, javlja se zahtjev za korištenjem metoda i pristupa koji učeniku omogućuju što intenzivnije aktivno sudjelovanje u nastavi (projektna nastava, participacijsko i suradničko učenje...), a pritom je nužno poštivati jezično iskustvo učenika. Sva se ta načela mogu se vrlo učinkovito

BDD-A27179 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:55 UTC)

primijeniti uključivanjem MI-ja u nastavu HMJ-a. Obrazovanje treba pratiti, poticati i uvažavati djetetov osjećaj prema zavičajnome govoru i u njemu pronalaziti motivaciju (Petrc 2015: 325). Obrazovni proces uvelike ovisi o učitelju čiji je zadatak iskoristiti MI kao pomoć i temelj u učeničkom ovladavanju HSJ-om.

Kakve su praktične mogućnosti izvođenja modela poučavanja MI-ja i SJ-a u nastavi HMJ-a? U nastavi HJ-a u Hrvatskoj MI se može uključiti u nastavu i u izvannastavne aktivnosti (Petrc 2015: 325). Obrazovanje na HMJ-u zasnovano na kombinaciji MI-ja i SJ-a također se može temeljiti na uključivanju MI-ja u nastavne i izvannastvne sadržaje i aktivnosti. Omjer i udio sadržaja na SJ-u i MI-jima treba biti strukturiran nastavnim planom i programom. Budući da je HSJ već afirmiran kao nastavni jezik u školama u kojima se poučava HMJ, važno se usredotočiti na mogućnosti uključivanja MI-ja u nastavu kako bi se te mogućnosti istražile, afirmirale i primijenile. Prema suvremenim istraživanjima nastavne prakse i stavova učitelja (Petrc 2015) postoje brojne mogućnosti za korištenje MI-ja u nastavi HJ-a:

(1) Učenje HSJ-a kontrastiranjem MI-ja s HSJ-om. Takav induktivni princip omogućio bi učenicima samostalno zaključivanje i uspoređivanje jezičnih sustava i leksičkoga fonda, prepoznavanje sličnosti i razlika među njima, a kao popratne aktivnosti moglo bi se uključiti izrađivanje glosara, mentalnih mapa i sl. Važno je naglasiti da dijalektalni sadržaj bez kontrastivnoga pristupa nije svrsishodan u poučavanju (Požgaj-Hadži et al. 2005: 419).

(2) Čitanje tekstova napisanih na MI-jima i njihova jezična analiza. Izbor tekstova na MI-ju treba sadržavati suvremene, aktualne tekstove jer to pogoduje motivaciji za učenje i čitanje (Požgaj-Hadži et al. 2005: 413).

(3) Usmeno i pismeno izražavanje učenika na MI-jima. Učenicima treba omogućavati što više izražavanja na MI-ju koji je njihov J1 te iskoristiti činjenicu što učenici osjećaju identitetnu povezanost s njim (Hațegan 2015: 96).

(4) Istraživački rad i projektna nastava sa svrhom snimanja i bilježenja usmenoknjiževnih tekstova na MI-jima. Tako se način učenici uključuju u istraživanje i nastavu aktivno ih oblikujući, a njihov praktični rad može donijeti znatnu korist lokalnoj zajednici jer pridonosi očuvanju njezine baštine.

(5) Organizacija i vođenje dramske, recitatorske, novinarske, folklorne i literarne grupe te dramsko, recitatorsko, novinarsko, literarno i folklorno izražavanje na MI-ju.

(6) Nastava dijalektalne književnosti: interpretativno čitanje i interpretacija književnih tekstova na MI-ju.

(7) Jezična nastava s obradom tema o MI-jima HJ-a. Mogućnost praktičnih aktivnosti poput izrade školskoga rječnika MI-ja ili dijalektalnih karata. Jezična nastava na kojoj se MI-ji uspoređuju međusobno i sa SJ-om.

(8) Nastava medijske kulture s emitiranjem emisija na MI-ju u kojima su zabilježeni MI-ji i drugi elementi mjesne tradicijske kulture (narodni plesovi, nošnje, usmena književnost, običaji i sl.).

(9) Terenska nastava s posjetima kulturnim znamenitostima i upoznavanje sa starijim žiteljima koji govore MI i mogu prenijeti ili pokazati dio baštine (stari

BDD-A27179 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:55 UTC)

predmeti, zanati, običaji...); zajedničko pjevanje pjesama i sviranje instrumenata; igrokazi s evociranjem starih običaja.

(10) Samostalno istraživanje različitih segmenata mjesne jezične i kulturne baštine te pisanje referata, izrada prezentacija i plakata o njima.

Preduvjet je za uključivanje MI-ja u nastavu HMJ-a, osim programske utemeljenosti, spremnost nastavnika na provođenje toga nastavnog modela (pozitivan stav) i osposobljenost za njegovo provođenje (kompetencije u MI-jima i HSJ-u). Uloga učitelja presudna je jer njegov odnos prema MI-jima može ili pridonijeti njihovu očuvanju ili dovesti do njihova potiranja (Visinko 2003: 81). Učitelji HJ-a u Rumunjskoj većinom su pripadnici hrvatske nacionalne manjine i posjeduju kompetencije u MI-jima, što im olakšava komunikaciju s učenicima, ali samo po sebi ne jamči sustavno razvijanje učeničkih kompetencija u MI-ju i u SJ-u. Najveći broj nastavnika HJ-ja u Rumunjskoj stekao je kompetencije u HSJ-u na Temišvarskome fakultetu gdje se HJ studira zajedno sa srpskim, a obrazovanje nastavnika u Hrvatskoj zasigurno bi osiguralo stjecanje boljih kompetencija u HSJ-u.

5. Zaključak

Kao i u većini primjera obrazovanja na HMJ-u, jezično obrazovanje hrvatske manjine u Rumunjskoj odvija se na HSJ-u. Prednosti su takva obrazovanja očigledne – ovladavanje HSJ-om omogućuje polifunkcionalnu nadregionalnu komunikaciju s govornicima HJ-a i uspješno praktično uključivanje u život u Hrvatskoj. Nedostatak takva obrazovanja jest u činjenici što učenje SJ-a često znači zanemarivanje MI-ja i, općenitije, zanemarivanje varijantnosti HJ-a u obrazovanju. Učenike treba, između ostaloga, učiti da HJ varijantan i da je varijantnost njegovo bogatstvo. Učenje SJ-a ne bi se trebalo odvijati na štetu MI-ja koji su govornicima materinski i s kojima oni osjećaju snažnu identitetnu i emocionalnu povezanost, niti bi ulazak u formalno obrazovanje trebao predstavljati raskid s MI-jima i inzistiranje na izražavanju isključivo SJ-om. Zbog toga bi MI-je trebalo uključiti u formalno obrazovanje na HMJ-u, pogotovo u osnovnoškolskoj dobi učenika kako prelazak na komunikaciju na SJ-u ne bi bio nagao i štetan za razvoj njihove komunikacijske kompetencije u HJ-u, te iskoristiti različitosti MI-ja od SJ-a kao resurs za poučavanje SJ-a. Koliko god da takav način poučavanja može naići na poteškoće u praktičnoj primjeni jer bitno usložnjuje proces poučavanja HMJ-a, sve didaktičke postupke od pripremnih do realizacijskih te cjelokupnu nastavnu interakciju, njegova je prednost što može pripomoći afirmaciji MI-ja te njihovu razvitku, unapređivanju i očuvanju, a to su važni ciljevi u suvremenom globaliziranom svijetu u kojem se jezična raznolikost polako gubi.

BDD-A27179 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:55 UTC)

Literatura

Bošnjak, Milan. 2012. Važnost komunikacije i suradnje u hrvatskoj nastavi u inozemstvu. U: *Hrvatska nastava u inozemstvu – priručnik za učiteljice i učiteljem* [ur. Bežen, Ante; Bošnjak, Milan], 188–192. Zagreb, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa i Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Hațegan, Petru. 2015. Od mjesnoga govora manjine do jezičnih i društvenih kompetencija. U: *Višejezičnost kao predmet multidisciplinarnih istraživanja* [ur. Udier, Sanda Lucija; Cergol Kovačević, Kristina], 87–105. Zagreb, Srednja Europa i HDPL.

Kinda-Berlakovich, Andrea Zorka. 2005. Hrvatski nastavni jezik i dvojezično školstvo gradišćanskih Hrvata u Austriji počevši od godine 1921*. Croatica et Slavica Iadertina*, I, 61-76.

Kurikulum hrvatske nastave u inozemstvu. 2003. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa.

Lisac, Josip. 2003. *Hrvatska dijalektologija 1. Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.

Ministerul Educatiei, Cercetarii si Tineretului – Curriculum Scolar www.edu.ro/index.php/articles/curriculum Prezueto 17. 7. 2015.

Olujić, Ivana. 2007. Karaševski Hrvati u Rumunjskoj – jezici i identiteti. U: *Jezik i identiteti* [ur. Granić, Jagoda]. Zagreb–Split: HDPL.

Olujić, Ivana. 2009. Problem srednjega roda u govoru Hrvata iz Karaševa. *Lahor*, 8, 155–169.

Pavličević-Franić, Dunja. 2000. Usvajanje hrvatskoga standardnoga jezika u sustavu okomite dvojezičnosti. *Napredak* 141 (I): 75–84.

Pavličević-Franić, Dunja. 2003. Okomita dvojezičnost i rano učenje jezika. U: *Komunikacijska kompetencija u višejezičnoj sredini* [ur. Pavličević-Franić, Dunja; Kovačević Melita], 93–103. Zagreb: Naklada Slap i Sveučilište u Zagrebu.

Pavličević-Franić, Dunja. 2006. Jezičnost i međujezičnost između sustava, podsustava i komunikacije. *Lahor, časopis za hrvatski kao materinski, drugi i strani jezik* 1: 1–14.

Petrc, Jasna. 2015. Primjena načela zavičajnosti u odgojno-obrazovnome procesu. U: *Višejezičnost kao predmet multidisciplinarnih istraživanja* [ur. Udier, Sanda Lucija; Cergol Kovačević, Kristina], 311–328. Zagreb: Srednja Europa i HDPL.

Požgaj Hadži, Vesna, Benjak, Mirjana i Mirjana Doblanović. 2005. Standard i dijalekt u kontaktu. U: *Jezik u društvenoj interakciji* [ur. Stolac, Diana; Ivanetić, Nada; Prichard, Boris], 409–424. Zagreb-Rijeka: HDPL.

Visinko, Karol. 2002. Standardni jezik i zavičajni idiom u školi. *Školski vjesnik* 52, 1–2: 79–86.

BDD-A27179 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:55 UTC)